

кий (18,1 %). Для листових змивів *D. filixmas* відзначався інгібуючий ефект сильного ступеня виразності (51,4 %), кореневі виділення та листовий опад пригнічували щільність культур спірохет на 41,7 % та 28,7 % відповідно, що є помірним за виразністю впливом. В найбільшій мірі інгібуючі властивості проявили алелопатичноактивні речовини *E. palustre*. Листкові змиви та відмерлі вегетативні частини пригнічували щільність культур спірохет у сильній мірі, показник інгібування для них становив – 91,1 % та 62,4 % відповідно, а кореневі виділення проявляли помірне пригнічення – 48,1 %.

Висновки. Отже, вільхові чагарникові болота можуть мати різне значення у виникненні та збереженні лептоспірозої інфекції, збудником якої є спірохети *Leptospira interrogans* серологічного типу *Icterohaemorrhagiae*. У ділянках фітоценозів таких боліт, де домінує вільха чорна та береза бородавчаста, а також у вільхово-очеретяних, вільхово-злакових, вільхово-злаково-різнотравних та вільхово-папоротевих угрупованнях створюються малосприятливі умови для існування лептоспір.

Водночас на ділянках боліт з вільхово-осоковими угрупованнями вплив алелопатичноактивних речовин на патогенних лептоспір, за результатами досліджень, є позитивним. Тому можуть створюватися умови, які будуть сприятливими для тривалого існування лептоспір.

Література

1. Гродзінський А.М. Основи хімічної взаємодії рослин / А.М. Гродзінський. – К. : Вид-во "Наук. думка", 1973. – 205 с.
2. Самострельский А.Ю. Метод прямого счета лептоспир в определенном объеме / А.Ю. Самострельский // Лабораторное дело. – 1966. – № 2. – С. 105-108.
3. Гулай О.В. Вивчення біоценотичних зв'язків лептоспір з водними рослинами: Методичні рекомендації / О.В. Гулай. – Дніпропетровськ : ВФК "Оксамит-Прес", 2004. – 14 с.
4. Григора І.М. Рослинність України (еколого-ценотичний, флористичний та географічний нарис) / І.М. Григора, В.А. Соломаха. – К. : Український фітосоціологічний центр, 2005. – 452 с.

Гулай В.В. Экологическое влияние компонентов фитоценозов ольховых кустарниковых болот и спирохет *Leptospira interrogans*.

Показаны особенности экологического влияния компонентов фитоценозов ольховых кустарниковых болот на патогенных лептоспир *Leptospira interrogans*. Установлено, что наиболее существенное влияние на плотность культур спирохет in vitro проявляют прижизненные и постжизненные аллелопатические вещества, которые попадают в окружающую среду через корни и листья, а также выделяются на начальных этапах расщепления опада таких растений, как ольха черная и береза бородавчатая, а также других фоновых видов высшей растительности ольховых кустарниковых болот.

Ключевые слова: фитоценозы ольховых кустистых болот, аллелопатические активные вещества, спирохеты.

Gulay V.V. The ecological influences components of alder bush marsh phytocoenoses for the pathogenic leptospirs *Leptospira interrogans*.

At the article is shown the peculiarities ecological influences background plants of alder bush marsh phytocoenoses for pathogenic leptospirs cultures at the western Forest-Steppe zone of Ukraine.

Keywords: ecological connections, pathogenic leptospirs, waterfowl plants, allelopathic influences, willow bush marsh phytocoenoses.

УДК 338.[486+43] Доц. Л.В. Рібун, канд. екон. наук – НЛТУ України, м. Львів;
доц. Г.В. Стричак, канд. екон. наук – Львівський ДУВС

СУТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ АГРОТУРИЗМУ

Розглянуто суть та підходи до визначення агротуризму, з'ясовано його соціально-економічне культурне та естетичне значення для відпочивальників, селянських господарств економічного розвитку регіону, формування відповідної інфраструктури.

Ключові слова: сільський туризм, агротуризм, особисті селянські господарства, сільська інфраструктура, село.

Україна має достатній агрорекреаційний потенціал для розвитку агротуризму. Однак його використовують недостатньо. Це обмежує можливості щодо зростання життєвого рівня жителів села, розвитку сільських територій, рекреації і відпочинку населення з невеликими доходами. Відповідно виникає потреба в теоретичному, методологічному та практичному обґрунтуванні розширення агротуристичної діяльності на селі.

Тематика розвитку агротуризму як виду підсобної діяльності селянських господарств останнім часом стала досить популярною. Відомими в цьому плані є праці Ю. Зінька, Ю. Губені, Н. Кудли, В. Липчука, І. Прокопи, Г. Черевка [1-5]. Проте чіткого визначення агротуризму не сформовано, як і обґрунтування його значення для економіки, особливо регіональної.

Метою дослідження є визначення суті агротуризму та оцінювання його соціально-економічного значення для селянських господарств, сільського населення, економіки загалом. Необхідність економічної активізації сільського населення, створення належних умов праці і проживання на селі свідчать про важливість багатогалузевого його розвитку, зокрема розвитку нових форм підприємництва та зайнятості сільського населення.

Потреба у відпочинку в чистому середовищі, поближче до природи, від споживання здорової і безпечної їжі посилюють попит на відпочинок у селі, стимулюючи цим самим розвиток сільського туризму, зокрема й агротуризму. Агротуризм – це свого роду альтернативна туристична діяльність, яка реалізується в селянських господарствах, спосіб раціонального використання природних умов місцевості.

Під визначенням агротуризму розуміють надання туристичних послуг селянами в їх присадибних господарствах. Ці послуги охоплюють, передусім забезпечення квартируванням і харчуванням, хоча можуть охоплювати й інші послуги, наприклад організацію вільного часу туристів. Суттю агротуристичної діяльності є використання функціонуючого селянського господарства як джерела етнографічних атракцій, можливість дійсного відпочинку в гармонії з природою [6, с. 5].

Загалом, агротуризм можна трактувати як форму сільського туризму, безпосередньо пов'язану з сільським господарством (рис.). Це означає, що до неї можна зарахувати тільки такий вид туризму, який проводиться на сільських теренах, використовує вільні квартири будинків і господарські будівлі селян, продукцію та послуги їх власників.

Таким чином, основними критеріями віднесення об'єктів сільського туризму до агротуристичних господарств потрібно вважати:

- ведення сільського господарства суб'єктами, які надають послуги з агротуризму; є особисті селянські та фермерські господарства;
- база ночівлі – власне помешкання господаря або оренда помешкання для проживання;
- частка доходів господарства від заняття туризмом (до 50 %).

Активізацію розвитку агротуризму потрібно розглядати як важливий важіль щодо функціонування інфраструктури регіону. Зокрема, доцільно виділити:

- економічний аспект (джерело доходу для сільського населення; використання переважно відтворюваних ресурсів, насамперед природної, соціокультурної й історичної спадщини, підвищення ринкової вартості їх житлового фонду);
- соціокультурний аспект (ефект культурного й психологічного взаємозбагачення під час спілкування);
- етнокультурний аспект (можливість активізувати відповідні ресурси; пропаганда національних культурних традицій);
- особистісний аспект (розвиток особистості, насамперед тих, хто займається обслуговуванням споживачів, оскільки цей процес зумовлює необхідність здобувати нові знання, навички, підвищувати кваліфікацію тощо).

Рис. Суть агротуризму (джерело: власне опрацювання)

Розвиток агротуризму має особливе значення в тих регіонах і місцевостях, які обмежені у виробничому розвитку через своє місце розташування або низьку родючість земель, тобто мають слабку економічну кондицію, є депресивними, оскільки не мають основ для промислового розвитку. Розвиток таких сільських населених пунктів можливий лише на основі розвитку в них вмілого господарювання натуральними і людськими засобами, чому слугує сільський туризм.

Вплив агротуризму на розвиток сільських територій потребує спеціального оцінювання і підходів. Зокрема, треба уникати розвитку масового туризму, не допускаючи надрозвиток, особливо привабливих туристичних місцевостей. Тому на підтримку заслуговує передусім так званий "лагідний" ту-

ризм, який узгоджується з екорозвитком. Доцільно якнайповніше враховувати власні інтереси з інтересами місцевої громади та спільноти, тому очевидно, що перевага має бути надана власним інвесторам. Повинно бути досягнуте порозуміння між місцевими партнерами, які в гармонійний спосіб будуть підтримувати розвиток регіону з огляду на майбутнє.

Розвиток агротуризму може бути важливим чинником зростання співпраці різних служб і органів, особливо на місцевому рівні – в селах, районах, областях. Передумовою цього є багата пропозиція послуг, які можна надавати для гостей. Особливе значення агротуризму для розвитку особистості господаря та членів його сім'ї ґрунтується на тому, що вони можуть передавати гостям знання з рільництва і тваринництва, формування сільського краєвиду, культури, фольклору і традицій, охорони природи, історичної і культурної спадщини. Це – добра передумова для підвищення рівня знань самих селян.

Однак агротуризм не можна розглядати лише як джерело доходів селян. Цей вид діяльності може дати і відпочиваючим, і господарям як інтелектуальну, так і моральну сатисфакцію.

Таким чином, агротуризм поєднує інтереси трьох груп людей:

- 1) міських жителів – у потребах здорового, спокійного і дешевого відпочинку;
- 2) сільських жителів – у додаткових джерелах доходів, підтримці господарств та поповненні сімейного бюджету;
- 3) сільської громади – піднесення добробуту людей, поява нових робочих місць та поповнення місцевих бюджетів (табл.).

Відзначені в тексті характеристики та значення агротуризму можна згрупувати і представити у відповідній таблиці.

Табл. Значення агротуризму для господарства, села і туристів

Для господарства	Для села	Для туристів
Використання вільних і незадіяних місцевих ресурсів	Використання вільних ресурсів	Активний відпочинок на селі
Додатковий дохід	Додатковий дохід	Пізнання циклів сільського виробництва
Нові місця праці	Нові місця праці	Вживання свіжої їжі
Активізація діяльності селянської родини	Покращання сільської інфраструктури	Нагляд за тваринами
Естетичний і культурно-освітній розвиток родини	Активізація сільської громади	Участь в житті селянського господарства
Пізнання інших культур, звичаїв, традицій	Збереження культурної та історичної спадщини села	Безпосереднє спілкування з місцевими мешканцями
Особистий розвиток членів родини	Естетизація села	Пізнання культури регіону
	Контакт з іншими культурами	Набування нових умінь
	Особистий розвиток мешканців села	Розвиток зацікавленості Безпосередній контакт із природою

*Джерело: власні розробки авторів.

У літературі, переважно, розглядають економічні функції агротуризму. Разом з тим, агротуризм виконує інші, не менш важливі функції, що пов'язано з тим, що агротуризм – це також різні контакти: людини і природи, міського і сільського способу життя, історії, культури тощо. Розглядаючи виховні функції агротуризму, вихідними приймемо два пункти:

- 1) вони можуть бути позитивні й негативні;
- 2) можна розглядати з погляду як туристів, так і господарів.

Виховні функції агротуризму відносно до сільських жителів:

- формування нових умінь в обслуговуванні гостей, зокрема туристів, що приводить до виникнення нових місць праці і професій на селі;
- розширення знань на тему історії, культури, традицій та природи сільської місцевості та її околиць – посилення самоосвіти селян;
- формування поведінки, поглядів стосовно до інших осіб;
- виховання молоді в збереженні традицій та гордості за свій регіон.

Отже, агротуризм є формою підсобної діяльності селянських господарств, відпочинку, безпосередньо пов'язаного з перебуванням у цьому господарстві, використання його потенціалу та навколишніх атракцій. Відзначене значення агротуризму свідчить про потреби ідентифікації цього виду діяльності та розроблення відповідного механізму його впровадження і підтримки на державному і регіональному рівнях.

Література

1. Губені Ю.Е. Європейський досвід та теоретичні засади агротуризму / Ю.Е. Губені // Вісник Львівського ін-ту економіки і туризму. – 2007. – № 2. – С. 50-55.
2. Зінько М. Ще раз про сільський туризм, агротуризм, екотуризм і зелений туризм / М. Зінько, Г. Кінаш, Я. Дідик та ін. // Туризм сільський зелений. – Спецвипуск. – 2002. – № 2. – С. 2-7.
3. Кудла Н.С. Агротуризм: перспективи розвитку в Україні / Н.С. Кудла // Наука, інновації та розвиток регіонів : тези Міжнарод. наук.-практ. конф. – Львів, 2004. – С. 56-63.
4. Прокопа І.В. Соціальні аспекти розвитку сільських територій // Економіка АПК : міжнар. наук.-виробн. журнал. – 2005. – № 11. – С. 48-51.
5. Черевко Г. Агротуризм як напрям розвитку агробізнесу в сільських прикордонних регіонах України / Г. Черевко, В. Липчук, Г. Іваницька // Регіональні умови розвитку сільських прикордонних регіонів Польщі і України. – Жешов-Львів, 2003. – С. 173-188.
6. Gilewicz M. Agroturystyka. Najwazniejsze przepisy / M. Gilewicz. – Bydgoszcz : Wyd-wo APRA, 2000. – 80 s.

Рибун Л.В., Стрычак Г.В. Сущность и значение агротуризма

Рассмотрена сущность и разные подходы к определению агротуризма, показана его социально-экономическое и эстетическое значение для отдыхающих, сельских хозяйств, экономического развития региона, формирования соответствующей инфраструктуры.

Ключевые слова: сельский туризм, агротуризм, личные сельские хозяйства, сельская инфраструктура, село.

Ribun L.V., Strichak G.V. The main approaches of the agrotourism

The main approaches to determination of agrotourism are considered. Its social, economic, cultural and aesthetic significance for the holidaymakers, the economy, region's development as well as forming of appropriate infrastructure is presented.

Keywords: countryside tourism, an agrotourism, private farms, agricultural infrastructure, a village.

УДК 338.48:332.1

**Проф. О.І. Мілашовська, д-р екон. наук;
доц. Н.М. Гоблик-Маркович, канд. екон. наук –
Мукачівський державний університет**

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ АКТИВІЗАЦІЇ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В ЗАКАРПАТСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Визначено передумови розвитку туризму в Закарпатській області. Досліджено основні перспективні напрями активізації розвитку туризму в регіоні. Запропоновано створення туристичного кластера в Закарпатській області, що сприятиме розвитку туризму й підвищенню рівня конкурентоспроможності туристичного регіону.

Ключові слова: маркетингова стратегія розвитку туризму, туристичний кластер прикордонної території, транскордонне співробітництво у сфері туризму.

Постановка проблеми. Головною метою розвитку туризму прикордонного регіону є забезпечення його збалансованості між екологічною, економічною та соціальною складовими. Тому серед пріоритетів повинні бути насамперед екологічні фактори розвитку: оптимальне антропогенне навантаження на природні ресурси території, диверсифікація видів туризму: формування екологічно орієнтованих напрямів, що дасть змогу досягнути збалансованого розвитку туризму не лише прикордонного регіону, а й суміжних територій. Прикордонне положення Закарпатської області із країнами ЄС за сприятливих умов співпраці може забезпечити розвиток її туристичної сфери завдяки залученню позитивного досвіду реалізації туристичної діяльності в державах ЄС та сусідніх вітчизняних регіонах.

Закарпатська область має успішний досвід реалізації транскордонних проектів у сфері туризму, серед яких: "Велокраїна" (в рамках програми транскордонного співробітництва Румунія – Молдова – Україна); проект "Зелені Полонини – зелена магістраль для розвитку туризму та співпраці; проект "Управління транскордонними дистанціями в Закарпатській області та Саболч-Сагмар-Березькому регіоні"; "Гостинний дім" Програма розвитку транскордонного багатокультурного екоагротуризму: туризм, обмін культурними цінностями, економічний розвиток; проект "Міст через українсько-словацький кордон"; проект Програми добросусідства Польща – Білорусь – Україна за фінансової підтримки ЄС "Створення передумов для розвитку туристичної інфраструктури прикордонних територій на базі замкових комплексів"; Програма підтримки, підготовки та реалізації проектів транскордонного співробітництва у сфері туризму Мукачєва на 2011-2012 рр. [9]. Саме практика здійснення таких проектів сприяє налагодженню контактів із зарубіжними партнерами і дає змогу розробляти спільну стратегію дій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематику дослідження розвитку туристичної сфери регіонів України висвітлено у працях вітчизняних вчених: О.О. Бейдика, Л.С. Гринів, В.Г. Гуляєва, М.І. Долішнього, В.Ф. Кифяка, В.С. Кравціва, М.А. Любіцевої, М.П. Мальської, О.І. Мілашовської та ін. Що стосується розвитку маркетингових розвідок туристичних регіонів України, то цей напрям лише починає розвиватися і представлений окремими напрацюваннями І.В. Бережної, П.В. Гудзя, В.П. Мікловди, Д.М. Стеценка та ін. Але недостатньо уваги приділено створенню спеціальних інтегрованих структур із метою активізації туризму регіону.